

Samenvatting advies Taskforce Verdienmodellen Kringlooplandbouw

Goed boeren kunnen boeren niet alleen - *Je kunt niet groen doen als je rood staat*

In 2019 heeft de Minister van LNV gevraagd te onderzoeken welke randvoorwaarden essentieel zijn voor een adequaat verdienvermogen voor kringlooplandbouw en hoe die voorwaarden succesvol kunnen worden gerealiseerd. De taskforce heeft een beeld van 2050 voor ogen waarbij Nederland een systeemverandering heeft doorgemaakt naar kringlooplandbouw. Natuurlijke en maatschappelijke waarden zijn onderdeel van de bedrijfsvoering, en goed rentmeesterschap zorgt voor behoud van nutriënten en grondstoffen. Dit vereist radicaal nieuw denken, alsmede investeringen in de landbouw en de rest van de economie. Dit is een niet vrijblijvende transitie.

De uitgangspositie: internationale markten voor agroproducten bepalen prijzen en gebrekkige samenwerking tussen boeren maakt hun marktpositie zwak

Verskillende factoren zetten het verdienvermogen van de sector onder druk. Immers: de landbouw produceert voor een internationale markt waarbij vraag en aanbod de prijs van agrarische producten bepalen. Daarmee komt de nadruk te liggen op kostenbeheersing en schaal van de productie. Er is geen grip op marktprijzen. En dat wordt nog versterkt door (te) beperkte samenwerking tussen boeren, en door vaak homogene, niet onderscheidende, producten. De cultuur in de landbouwsector is, behalve bij coöperaties, niet sterk gericht op samenwerking. Continue nadruk op kostenbeheersing, efficiëntie en schaalvergroting en het niet genereren van voldoende middelen om de benodigde investeringen richting kringlooplandbouw zijn kernproblemen. Dit mede omdat de marktmacht van individuele boeren te beperkt is in vergelijking met andere actoren in de keten (toeleveranciers, verwerkers, retailers, etc.).

Er bestaat een dubbel ongelijk speelveld voor Nederlandse kringlooplandbouw zolang negatieve effecten van traditionele landbouw niet beprijsd zijn en zolang er minder strikte eisen gelden in het buitenland

Op het moment ontbreekt er een gelijk speelveld tussen kringlooplandbouw en conventionele landbouw. Dat komt doordat negatieve externaliteiten (zoals uitstoot van broeikasgassen en emissies naar lucht, bodem en water) niet of maar beperkt zijn beprijsd en positieve externe effecten niet worden beloond (bijvoorbeeld bijdrage aan herstel van biodiversiteit). De bereidheid van consumenten om extra te betalen voor kringlooplandbouw tot nu toe beperkt is, hetgeen het belang van beprijzing onderstreept. Nederland kent een open economie. Driekwart van de Nederlandse agroproductie gaat de grens over. En een groot deel dat geconsumeerd wordt komt uit het buitenland. 80% van de export (tegen 80%) blijft binnen de EU (meestal de buurlanden) en ruim de helft van onze importen vanuit de EU komt. De open markt belemmert een eenzijdige adoptie van kringlooplandbouw in Nederland. Het kan leiden tot mogelijke weglekeffecten en toenemende import van niet-kringlooplandbouwproducten. Eenzijdige regulering die de omslag naar kringlooplandbouw stuurt, zorgt zeker op korte termijn mogelijk tot extra kosten en/of lagere opbrengsten voor Nederlandse boeren. Buitenlandse concurrenten zien zich daar niet mee geconfronteerd. Er is dan geen gelijk internationaal speelveld.

Wat zijn dan de randvoorwaarden voor de omslag?

Kringlooplandbouw is een transitie vanuit de huidige situatie die niet zonder randvoorwaarden tot stand komt. Voor de omslag naar kringlooplandbouw is het cruciaal dat land- en tuinbouwers en andere ketenpartijen:

- voldoende inzicht hebben in hun eigen kringloopprestaties door meting en door onderlinge vergelijking daarvan, bedoeld voor continue sturing op verbetering.
- voldoende ruimte hebben voor ondernemerschap om deze verbeteringen door te voeren.
- een gelijk speelveld hebben met niet-kringloopactiviteiten in binnen- en buitenland.

Overheid stelt doelen op voor de toekomst

De eerste en belangrijkste stap is dat de sector en belanghebbenden onder leiding van de Nederlandse overheid concrete doelen opstelt, inclusief tijdspad, voor de bescherming van het natuurlijk en sociaal kapitaal waar de landbouwsector en -keten voor staat.

Inzicht in prestaties: ontwikkelen en vervolmaken van dashboards

Op alle niveaus moet duidelijk zijn wat de ecologische voetafdruk is: wat is het grondstoffen- en mineralenverbruik en het effect op bodemkwaliteit, biodiversiteit en luchtkwaliteit? Alle relevante gegevens staan in een integraal maar overzichtelijk dashboard. Het maakt in één oogopslag voor de gebruiker de bereikte kringloopprestaties duidelijk. Gebruikers van dit dashboard zijn alle ketenpartijen: boer, kweker, toeleverancier, verwerker / voedingsindustrie, supermarkt, horeca en overheid, en op termijn maken ook consumenten. De best presterende ondernemers zijn leidend; continue verbetering richting de prestaties van de 10% best presterenden staat centraal. De overheid past de norm daar periodiek op aan. Doel is om het peloton van boeren en tuinders vooruit te helpen. In sommige sectoren zijn al stappen gezet met dashboards. Het is essentieel dat deze methodieken worden uitgebreid naar alle landbouwsectoren, alle ketenpartijen, en alle relevante indicatoren. Aanlevering van data en benchmarking dienen wettelijk verplicht te zijn, ook voor buitenlandse partijen in Nederland actief. Doordat het dashboard een benchmark levert, hebben boeren en andere ketenpartners inzicht in de door hen gekozen oplossingen en innovaties in termen van kringloopprestaties. Is de voortgang onvoldoende dan is direct duidelijk dat bijsturing nodig is. Om het gebruik van deze dashboards mogelijk te maken zijn twee parallelle stappen door overheid en ketenpartijen belangrijk. Ten eerste moet er meer worden gemeten in plaats van berekend. Ten tweede moet een zo volledig mogelijk en onomstreden set van indicatoren vastgesteld worden.

Ruimte voor handelen

Om inzicht om te zetten in concrete acties, moet aan een aantal randvoorwaarden worden voldaan. Randvoorwaarden die het mogelijk maken voor ondernemers om zelf te werken aan nieuwe verdienmodellen en bestaande verder te ontwikkelen. Dit betekent dat ontwikkelruimte nodig is; in regelgeving en in de portemonnee van de ondernemer. Ruimte voor nieuwe dingen ontstaat op het moment dat veel van de huidige wet- en regelgeving die het 'hoe' voorschrijft wordt aangepast. Doelen – het 'wat' – horen centraal te staan in beleid en wet- en regelgeving, niet de middelen – het 'hoe' – om daar te komen. Die ruimte voor nieuw ondernemerschap is cruciaal gezien de grote uitdagingen. Financiële ruimte is te vinden door lagere kosten en hogere opbrengsten. Ketenpartijen zijn daar als ondernemers zelf verantwoordelijk voor. De overheid is verantwoordelijk voor het inprijzen van negatieve en positieve externe effecten waarmee een gelijk speelveld tussen kringlooplandbouw en traditionele producten wordt gecreëerd. De overheid moet hiertoe externaliteiten beprijzen als onderdeel van economiebrede klimaat- en milieuheffing. Een transitiefonds voor de landbouw wordt gebruikt om risicogaranties te kunnen geven. Dit fonds moet ook worden gebruikt om boeren en tuinders in staat te stellen om versneld af te schrijven.

Gelijk speelveld ook in Europa

Een gelijk speelveld is ook internationaal nodig. De Nederlandse overheid moet het gesprek aan met Europese landen over de noodzaak om kringlooplandbouw Europees uit te rollen. Een gelijk speelveld binnen Nederland volstaat niet. Importeurs dienen in elk geval verplicht data aan te

leveren voor de dashboards. Zodra een kringlooplabel zijn intrede doet, zullen buitenlandse partijen naast deze plicht ook een prikkel hebben om hun kringloopprestaties te verbeteren. Dashboards en beprijzing moeten dus ook voor importen gaan gelden. Betere branding van Nederlandse producten draagt er aan bij dat betere kwaliteit ook in het buitenland een hogere prijs krijgt. Ketenpartijen moeten hierbij het voortouw nemen.

Afsluitend

De taskforce realiseert zich dat die maatregelen gedurende transitie pijn zullen doen voor met name die partijen die de omslag niet willen of kunnen maken. Dat is inherent aan alle grote maatschappelijke transitie's. Voor degenen die bereid zijn de omslag te maken, is, naast maatschappelijke waardering, ook een overheid nodig die consistent en vastbesloten stuurt op het eindbeeld: kringlooplandbouw in 2050.

Zie ook: [Rapport van de taskforce verdienvermogen 'Goed boeren kunnen boeren niet alleen' | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)